

RAD ZDENKE LECHNER U MUZEJU SLAVONIJE OSIJEK OD 1951. DO 1965. GODINE

VLASTA ŠABIĆ

Muzej Slavonije
Osijek
Trg svetog Trojstva 6

UDK: 39(092)“1951/1965“ LECHNER, Z.

Izlaganje sa znanstvenog skupa
Priljeno: 20.5.1998.
Prihvaćeno: 20.5.1998.

Zdenka Lechner, prvi etnolog u Muzeju Slavonije i na cijelom prostoru Slavonije, Baranje i Srijema obavlja pionirski posao. Autorica prikazuje njezin rad na osnovi redovitog izvješćivanja o Etnografskom odjelu u Osječkom zborniku, gdje je obuhvaćena glavna informacija, te publiciranih radova i bibliografije Z. Lechner, ali i na temelju bogate dokumentarne građe: tromjesečni izvještaji o radu, izvještaji sa službenog puta, korespondencija, fotodokumentacija. Uz podatke o rezultatima naglasak je stavljen na širinu i složenost djelovanja, probleme i teškoće, kao i veliki entuzijazam, ljubav i samoprijegor.

Ključne riječi: Lechner, Z. / Muzej Slavonije Osijek

Godina 1997. višestruko je zanimljiva za muzejsku struku i za etnologiju Slavonije, Baranje i Srijema: dok Muzej Slavonije u Osijeku obilježava 120-tu obljetnicu, njegov Etnografski odjel tom prigodom bilježi 45 godina svoga postojanja. Zahvaljujući upošljavanju Zdenke Lechner koncem 1951. godine, godina 1952. smatra se godinom osnutka i praktičkog početka rada Odjela. Muzej je kompleksnoga tipa i prijašnjih je godina većim dijelom bio orijentiran na arheologiju, te je stoga dotada prikupljeno vrlo malo etnografske građe, uglavnom propagandnog karaktera. Intenzivan i samoprijegoran rad Zdenke Lechner ubrzo sustavnim prikupljanjem građe povećava fondus novoosnovanoga Odjela. Ona ne samo da je prvi etnolog u Muzeju Slavonije već je u prvo vrijeme i jedini etnolog za cijeli prostor Slavonije, Baranje i Srijema. Stoga je njezin rad uistinu pionirski.

Za pripremu ovog priloga korišteni su podaci iz obavijesti Z. Lechner o Etnografskom odjelu u brojevima *Osječkom zborniku* (4-8; 17) tromjesečnih izvještaja o radu, izvještaja sa službenog puta, korespondencije, fotodokumentacije, kao i publicirani radovi i bibliografija Z. Lechner. Zahvaljujući redovitom izvješćivanju u *Osječkom zborniku*, obuhvaćeno je cjelokupno djelovanje u navedenom razdoblju i nema se više mnogo što reći novoga. Međutim, u tim obavijestima se uglavnom navode rezultati, a malo saznajemo o često trnovitu putu koji je do njih doveo. No, zato opsežna, prethodno navedena dokumentacija, pruža uvid u širinu i složenost djelovanja, u probleme i teškoće, te u veliki entuzijazam, ljubav i samoprijegor.¹

¹Na žalost, nemoguće je obuhvatiti sve detalje tako plodnoga rada i zasigurno će mnogo toga biti izostavljeno.

Kako u središnjoj zgradi Muzeja nije bilo mjesta "za razvoj tog odjela niti toliko, koliko bi bilo potrebno za interni rad", novi Etnografski odjel "preseljen je privremeno" u ul. A. Cesarca, u tri prostorije.² Moram ovom prigodom napomenuti da je njegov smještaj i u današnjim prostorima privremen. S obzirom na probleme u dugom postojanju Muzeja, zanimljiva je i znakovita opaska u izvješću iz 1952. g., kada se pripremalo obilježavanje 75. obljetnice - "opstanka" muzeja. Navedeni prostor Z. Lechner uređuje i "...umjesto dvije prostorije natrpane raznim etnografskim materijalom, vidimo depo u pravom smislu, barem što se tekstila tiče".³ Vitrine dobivene od Etnografskog muzeja u Zagrebu kustosica daje preurediti u ormare za spremanje tekstila (sl. 1). No već sljedeće tromjesečje iste godine "nakon sređenja depoa u prostorijama u Cesarčevoj 4 uslijedilo je preseljenje u Vlahovićevo 2/II",⁴ sadašnju Jägerovu ul. U većem prostoru ostvaren je bitan pomak, te je omogućen pristup usustavljenoj građi svim zainteresiranim. Sređeni depo je otvoren javnosti, stručnjacima, studentima i školama, dakle funkcionira kao studijski depo te nadomješta postav koji za rada Z. Lechner nije mogao biti ostvaren.

Građa nabavljena planski pruža horizontalni presjek: "pregled svih značajnijih elemenata tradicionalne kulture na cijelom području sjeveroistočne Hrvatske" (Lechner, 1979:402). Šezdesetih godina Z. Lechner prelazi u sljedeću fazu i uz horizontalni presjek, usmjerava rad na proučavanje tipološke raznolikosti po vertikalni, pri čemu započinje sustavnu obradu Baranje (Lechner, 1962:370).

Zahvaljujući suradnji s pojedincima i školama na terenu, dio je građe pribavljen darovima. Imena darovatelja objavljujuna su u Glasu Slavonije ili na Radio stanici Osijek u emisiji za selo u povodu *Tjedna muzeja*. No većina je predmeta pribavljena otkupima, koje je uglavnom omogućilo Društvo prijatelja starina "Mursa", čiji je aktivni član Zdenka Lechner i sama bila (npr. sudjelovanje u pripremi Revije narodnih nošnji). Ona bi na sastancima dala prijedlog i obrazloženje, a Društvo bi predmete otkupilo i darovalo Muzeju. U okviru Društvom odobrenih iznosa obavlja terenska istraživanja radi otkupa.

Izuzetno intenzivan terenski rad sam po sebi ne daje naslutiti uvjete u kakvima se odvijao. Poteškoće su najčešće nastajale zbog neriješenog pitanja prijevoza. Tako je 1952. g. u mjesec dana obišla 25 sela bivšeg osječkog kotara pridruživši se ekipi Savjeta za narodno zdravlje.⁵ Inače je uglavnom putovala vlakom, često u kombinaciji s pješačenjem. Prema Izvješću o službenom putu od 13. veljače 1953. g. otputovala je 11. 2. u 5:40 vlakom do Dalja, a zatim 4 km pješke do Aljmaša da bi se u Osijek vratila istog dana u 23.42 h. Uz to je "cijeli dan padala kiša, put se je raskvasio, pa je bilo naporno pješačiti, osobito onih 4 km do Dalja". Već 15. veljače iste godine putuje u Luč u Baranji da bi ispitala pokladne običaje i prikupila podatke o etnografskoj građi. Citiram kraj

²Tromjesečni izvještaj Etnografskog odjela o radu za I. tromjesečje 1952. g.

³Tromjesečni izvještaj Etnografskog odjela o radu za II. tromjesečje 1955. g.

⁴Tromjesečni izvještaj Etnografskog odjela o radu za III. tromjesečje 1955. g.

⁵Tromjesečni izvještaj Etnografskog odjela o radu za IV. tromjesečje 1952. g.

Izvjestaja, koji govori o povratku u Osijek: "Sniježna mećava nije prestajala, a ja sam morala krenuti na put. Zamolila sam da me izvedu do mjesta odakle mogu sama (prvi put sam bila u tom mjestu) i odatle sam prtila snijeg dubok do koljena i više. Tako sam zakasnila na prvi vlak. Udaljenost od Luča do željezničke stanice Petlovac iznosi 4 km". Zbog vezanosti na javni prijevoz putovanja su najčešće trajala dva dana, pa je uvijek trebalo u nekoga prespavati. I pritom su bili važni suradnici i drugi prijatelji. Naravno da nije moglo biti govora o radnom vremenu, no to je bila bolna točka i inače. U jednom od Izvješća, gdje govori o selidbi Odjela, Z. Lechner stavlja malu napomenu s uskličnikom - "Prekovremeni rad na dnevnom redu!"⁶ Naravno, da nije bilo velikog entuzijazma, ne bi tako bilo. Potrebno je navesti i ovakve informacije, koje se inače zaobilaze, a tako mnogo govore o neumornosti i beskrajnoj ljubavi prema struci. Istodobno, ti isti izvještaji vrve zapažanjima, podacima o obavljenim poslovima na terenu i o pribavljenim predmetima. Na terenu je provela mnogo sati, u nekim bi to tromjesečjima bilo i mjesec dana, i to u više različitih mjesta. Kako nije pronađena potpuna dokumentacija što se tiče izvještaja s terena (odnosno službenog puta) - nedostaju četiri godine, ne možemo dobiti potpunu informaciju o broju dana provedenih na terenu niti o kojim se sve mjestima radi.⁷ Uz takve nepotpune podatke saznajemo o 69 lokaliteta koja je obišla jednom do dva puta, a neka i više.⁸

Iz dokumentacije doznajemo o poteškoćama s kojima se Z. Lechner susretala u radu na terenu. Često je naglašavala teško stanje: "Ne mogu a da i ovom prigodom ne kažem i ne požalim se da nam naš etnografski materijal nestaje na očigled, i da će nam vrlo mnogo predmeta otići u nepovrat. Na taj način nećemo moći imati potpunu sliku našeg narodnog inventara."⁹ Citirat ću i primjedbu iz Izvještaja o nabavci materijala za upotpunjavanje kolekcije vunjenih odjevnih predmeta baranjskih Šokica: "Moram primijetiti da nije lagano naći traženi materijal, jer ga je nemilosrdno kupovala Kućna radinost u Osijeku, osim uobičajene prodaje na trgu."¹⁰ Da bi stekla uvid u promet i cijene etnografskog materijala, redovito je svakog petka obilazila osječku tržnicu. Još jedan primjer svjedoči o tome koliko je truda bilo potrebno uložiti da bi se nabavile pojedine akvizicije jer ih je na terenu teško naći. U ovom se slučaju radilo o organiziranju izradbe djevojačke frizure Draža i Gajića na glavi izložbene lutke (sl. 2, prva slijeva) i traganju za svim potrebnim nakitom. Odlučujuću ulogu pritom je odigrala suradnica: "Da nije bilo požrtvornosti i pomoći suradnice Jelke Podolski, Muzej ne bi mogao doći do takove akvizicije."¹¹ Velika upornost bila je potrebna i za nabavku modela vodenice

⁶ Tromjesečni izvještaj Etnografskog odjela o radu za III. tromjesečje 1955. g.

⁷ Ako je sačuvan samo tromjesečni izvještaj, on sadrži podatak o kojim se mjestima radi, ali ne i o broju dana provedenih na terenu. U izvještaju iz 1952. g., gdje se navodi da je obišla 25 sela s ekipom Savjeta za narodno zdravlje, ne navodi se koja su to sela.

⁸ Gradište 13, Gorjani 7, Aljmaš 6, Otok 6, Bar. Petrovo Selo 6, Topolje 5, Šumarina, Branjin Vrh i Đakovo po 4 puta, itd.

⁹ Izvještaj sa službenog puta u Topolje, 29. svibnja 1959.

¹⁰ Izvještaj sa službenog puta u Šumarinu, 4. listopada 1960.

¹¹ Izvještaj sa službenog puta u Draž i Gajić, 7. rujna 1964.

iz Gradišta jer je vlasnik često mijenjao mišljenje. Iz korespondencije sa suradnicima i Izvještaja sa službenog puta iščitavamo taj put dug četiri godine.¹² A koliko je potreban oprez, višestruka provjera i opet upornost, govori korespondencija o običaju kraljica u Otoku, koje se prvi put nisu održavale upravo te, 1959. godine. Na svoje brojne upite hoće li se kraljice održavati, dobivala je naime proturječne odgovore.¹³ Pratila je situaciju i dalje, no kraljice se u Otoku nisu organizirale niti sljedeće dvije godine.¹⁴

Održava stalnu vezu sa seljacima i drugima, sustavno gradeći razgranatu mrežu suradnika:¹⁵ u Koprivni, Gradištu, Štitaru, Županji, Sl. Brodu, Požegi, Sopju, Osijeku, Petrijevcima, Lipiku, Gorjanima, Vuki, Aljmašu, Topolju, Duboševici, Dražu, Torjancima, Luću, Dalju, Tenji i drugim mjestima. Te se veze i dogovori ostvaruju korespondencijom, a mnogi često dolaze i u Odjel. To su topli prijateljski odnosi građeni zajedničkom ljubavi prema istim vrijednostima. Z. Lechner pozorno brine da ti odnosi budu dobri i korektni (npr. svoju bolesnu suradnicu posjećuje u bolnici¹⁶), stvarajući tako povjerenje koje otvara mnoga vrata. Suradnicima daje prijedloge što bi trebali ispitati na svom terenu, dogovoriti, organizirati, pribaviti, pribilježiti, nacrtati... Pojedince potiče na pismene prikaze običaja iz svog iskustva. Rezultat su rukopisi iz 1959. godine Vladoja Ivakića "Svinjari", zatim "Ugljenari u šumama Slavonije", te

¹²Dopisi suradnice Marte Dretvić iz Gradišta od 7. i 18. srpnja, te 8. rujna 1955., dopis Z. Lechner učiteljici Anici Petković u Gradištu 19. rujna, njezin odgovor 27. rujna, te ponovno 26. studenog 1955., dopis M. Dretvić od 27. lipnja 1958., dopis koji je Z. L. uputila 15. srpnja Stjepanu Gruberu u županjski muzej i dopis Vlaste Domaćinović od 20. srpnja 1958., dopis Marte Dretvić od 8. rujna 1958., te dopis Mare Hećimović-Seselja, učiteljice iz Županje 19. ožujka 1959. svjedoče o traženju informacija i pokušajima da se vodenica pribavi za muzej; takve podatke iznose i Izvještaji sa službenog puta u Gradište od 29. kolovoza 1955. i 4. travnja 1958. Iz ovog posljednjeg citiramo: "Boravak sam iskoristila da podsjetim vlasnika modela vodenice na njegovo - također lanjsko - obećanje, da će ju pokloniti osječkom muzeju. Predaju je opet odgodio s motivacijom da još neke dijelove mora popraviti." Niti 6. srpnja iste godine pokušaj nije uspio: "...u želji da najprije riješim pitanje modela vodenice o kojemu već tri godine vodim brigu, a koji je prošle godine vlasnik obećao pokloniti, a ovih dana poručio da ga neće darivati, nego da bi ga prodao za cijenu od 10. 000 dinara. Vlasnik Marko Dugalčić znao je da ću ja doći, ali me nije dočekao kod kuće. Ovlaštio je svoju tetku da mi model ponovno pokaže i izvjesti da ostaje kod poručene cijene. Model sam fotografirala." Konačno 27. travnja 1959. u dopisu suradnici Luciji Karalić iz Gorjana može napisati da je uspjela vodenicu pribaviti za Muzej.

¹³Dopis kazivačici Marti Trbljanić iz Otoka od 9. travnja, odgovor Kate Trbljanić od 24. travnja učitelju Ivanu Vučićeviću u Otok od 9. svibnja, zatim dopis od 11. svibnja (nečitak potpis) i od kazivačice Marice Milobar od 16. svibnja, te Izvještaj sa službenog puta 19. svibnja 1959.

¹⁴Izvještaj sa službenog puta u Otok, 4. lipnja 1960., telegram od 2. lipnja 1960., dopis Marku Marušiću u Otok 17. svibnja 1961.

¹⁵Izdvojiti ćemo poziv za suradnju Rezi Kopljar iz Vuke 14. listopada 1959. godine: "Budući da sam osjetila onu iskru ljubavi, koju gajite za rodno selo i ljude u njima, pozivam Vas na suradnju s našim muzejom, t.j. Etnografskim odjelom. Moram Vam reći da je ta suradnja počasnog karaktera, jer u našem budžetu nisu predviđeni honorari za takovu vrst posla. Nemojte se uplašiti moje ponude, ne preuzimate neostvarive obveze - to je neka vrst prijateljstva s ovom ustanovom i kustosom, koji od vremena do vremena treba neke podatke iz narodnog života."

¹⁶Ana Taradan iz Baranjskog Petrovog Sela zahvaljuje se dopisnicom 9. srpnja 1955.g.: "Jako mi je bilo drago kada ste me posjetili u bolnici i sa telefonom se interesirali za mene. Mnogo Vam se zahvaljujem na Vašoj dobroti".

Slika 1: Zdenka Lechner pred ormarom u depou Muzeja Slavonije, godina nepoznata.

Slika2: Rekonstrukcije djevojačkih frizura Baranje i Slavonije (Draž, Gradište, Gorjani)

Slika 3: Rekonstrukcija baranjskih ogavlja

“Moja sjećanja na tri Josipa, šokačka pisca i književnika (J. Kozarac, J. Kosor, J. Ivakić)”. 1961. g. dobiva rukopis “Pastirski život u staro vrime”, a 1963. g. “Bilježnica i opis starina u momu selu” Ive Čakalića iz Doljanovaca. Lucija Karalić, učiteljica iz Gorjana, piše 1962. g. o svatovskim običajima.

Gradu obrađuje i inventira, a po uputama Etnografskog muzeja u Zagrebu daje izraditi skede, inventarne omote i pomoćne kartice. Uređuje priručnu knjižnicu, izrađuje kartoteku i popis knjiga u Odjelu, uređuje fototeku. Često odlazi na stručno usavršavanje u Etnografski muzej u Zagreb da se informira o pojedinim problemima (npr. inventiranje tekstila, konzerviranje drvenog materijala, nazočnost oblačenju izložbenih lutki i praktičnom radu na pripremama za izlaganje i dr.). Puno truda ulaže u pripremu i nabavu građe za što vjerniji izložbeni prikaz. To su rekonstrukcija baranjskih oglavlja te slavonskih i baranjskih djevojačkih frizura (sl. 2 i 3); zatim prikaz pripreme pređe za tkanje i rada tkalačkog stana - slavonskog s lanenom pređom i baranjskog s kudjeljnom pređom. Uključuje suradnicu, učiteljicu u mirovini Maru Trbojević u volonterski, a kasnije i honorarni rad u Odjelu, te ona crta ornamente sa slavonskih šamija vezenih zlatom, pomaže u sređivanju priručne knjižnice i izrezaka iz novina.

Brine o održavanju građe, redovito je pregledava, zrači, praši, čisti, konzervira, tretira je dezinfekcijskim sredstvima (Dibenol, Rapein),¹⁷ daje na kemijsko čišćenje. U izvješću za II. tromjesečje 1956. godine navodi da na poslovima u depou provede 3 do 4 sata dnevno.

Kao prvi etnolog savjetuje slavonske muzealce o radu na etnografskoj građi i pripremi postava u njihovim muzejima ili sama radi na tome (Sl. Brod, Vinkovci,¹⁸ Županja, Požega, Virovitica,¹⁹ Valpovo, Šarengrad). Zbog svoje široke djelatnosti dobro je poznata i u gradu Osijeku, što ilustrira poziv “Fotokluba Osijek”, u kojemu se obavještava da je “kao poznati radnik na polju fotoamaterstva izabrana u upravni odbor”²⁰ ili poziv na osnivačku skupštinu “Turističkog društva Osijeka sa bližom okolicom”.²¹ Suraduje sa srodnim ustanovama i kolegama u zemlji i inozemstvu, istražuje za njih tražene terenske podatke. Dopisuje se s prof. M. Gavazzijem, prof. B. Bratanićem i mnogim kolegama.

Aktivno sudjeluje u radu Etnološkog društva Jugoslavije kao predstavnica Hrvatske i član upravnog odbora, a u Ogranku za SRH kao predsjednica; zatim u radu Muzejskog savjeta, te Društva muzejsko-konzervatorskih radnika NRH - podružnica

¹⁷ Tromjesečni izvještaj Etnografskog odjela o radu za I. tromjesečje 1953.

¹⁸ Tromjesečni izvještaj Etnografskog odjela o radu za III. tromjesečje 1953.

¹⁹ Dopis Muzeju grada i kotara Virovitice, upraviteljici Maji Mulić, 1. veljače 1954.; Predmet: Upute za etnografski odjel; Josip Langhamer, upravitelj muzeja Sl. Požega, 2. veljače 1955.; Stjepan Gruber, upravitelj muzeja u Županji, 21. veljače 1955.

²⁰ Dopis “Fotokluba Osijek”, 8. siječnja 1955.

²¹ Poziv Inicijativnog odbora za osnivanje “Turističkog društva Osijeka sa bližom okolicom”, 18. veljače 1955.

Osijek, gdje obnaša dužnost članice nadzornog odbora, tajnice, a kasnije i potpredsjednice; odlazi na kongrese Saveza udruženja folklorista Jugoslavije. U Osijeku se u ožujku 1958. godine održavao plenum Saveza muzejsko-konzervatorskih radnika FNRJ. U listopadu se u Osijeku održavalo i Prvo savjetovanje etnologa Jugoslavije, u čiju je čast Z. Lechner priredila izložbu "Vunena tkanja u Slavoniji i Baranji", te reviju narodnih pjesama "Slavonijo zemljo plemenita"²² i organizirala odlazak na teren u Bizovac (sl. 4). Iste godine u svibnju organizirala je za studente etnologije iz Zagreba pod vodstvom prof. Milovana Gavazzija odlazak na teren u Baranjsko Petrovo Selo (sl. 5).

Za Etnološki atlas Jugoslavije obavljeno je ispitivanje prema Pokusnoj upitnici i prikupljeni su podaci za 88 sela Slavonije i Baranje, u čemu su ponovno značajnu ulogu odigrali suradnici. Oko polovice tog posla obavila je Marijanka Kozmar, koja je kratko radila u Odjelu. Na osnovi dobivenih podataka za Etnološki atlas vođen je muzejski dnevnik, koji sadrži prijepis svih podataka.

U Osijeku je Z. Lechner priredila nekoliko izložbi:

1958.: "Vunena tkanja u Slavoniji i Baranji"; priređena povodom Tjedna muzeja i u čast Kongresa EDJ u velikoj dvorani u Gornjem gradu u Kapucinskoj ulici (prostorija nekadašnje Prve hrvatske štedionice), bez kataloga, sa 132 eksponata (od toga 60 posuđeno iz Topolja, Gorjana i Tenje - a neki od njih kasnije su otkupljeni); 3000 posjetitelja.

1960.: "Spomenici kulture u Slavoniji", Muzej Slavonije Osijek; izložba fotografija, priredilo Društvo muzealaca NRH - Podružnica Osijek; katalog - etnografskog su sadržaja kataloški brojevi od 100 do 123.

1961.: "Vuneni odjevni predmeti baranjskih Šokica", Muzej Slavonije Osijek; katalog, 42 predmeta.

1966.: "Narodna nošnja i namještaj slavonskih i baranjskih sela", Muzej Slavonije; katalog, pregledan prikaz s 30 kompleta nošnji i 61 predmetom; izložbu je priredila nakon odlaska u Etnografski muzej u Zagreb (sl. 6).

Sudjelovala je na izložbi koju je priredio Etnografski muzej u Zagrebu i Muzej za umjetnost i obrt:

1959.: "Tekstil i keramika Jugoslavije" (25 predmeta).

Osim navedenoga, svake bi godine prigodom Tjedna muzeja priredila izložbu u izlogu. U tromjesečnim izvješćima ostale su, primjerice, zabilježene sljedeće izložbe:

1954.: s temom "tekstilno rukotvorstvo i pastirski radovi".

1955.: u prostoru depoa izložba etnografskog materijala zatvorena tipa, kojoj je bio "cilj upozoriti prijatelje muzeja kakav materijal posjeduje i kako bi bilo lijepo i potrebno da etnografska zbirka bude pristupačna javnosti". Kao što vidimo, radilo se o neprekidnoj borbi i promidžbi struke.

²² Iz Izvještaja sa službenog puta u Gorjane, 1. studenog 1958. doznajemo: Pet kompletnih nošnji iz Gorjana posuđenih za pjevačice radio-stanice na reviji pjesama vratila je vlasnicama, snašama Mariji Lađarević i Mariji Pavić, koje su i pomagale pjevačicama pri oblačenju.

Slika 4: Z. Lechner i dr.sc. Pinterović, ravnateljica Muzeja Slavonije, sa sudionicima Prvog savjetovanja etnologa na terenu u Bizovcu; listopad 1958. god.

Slika 5: Izlet studenata etnologije iz Zagreba u Baranju pod vodstvom prof. M. Gavazzija, svibanj 1958. god. (ispred vlaka desno stoji M. Gavazzi, između dviju Baranjki Z. Lechner)

Slika 6: S izložbe "Narodna nošnja i namještaj slavonskih i baranjskih sela", Muzej Slavonije, Osijek, 1966.

1956.: s temom "ognjište i jesensko - zimski odjevni predmeti".

Iz tromjesečnih izvješća saznajemo za više predavanja i suradnju s medijima.

Valja navesti i prinos u bilježenju tradicijskoga putem etnološkog filma.

Zdenka Lechner je za svoga djelovanja u Osijeku publicirala određene teme i građu u Osječkom zborniku, gdje je redovito izvješćivala i o djelatnosti Etnografskoga odjela. Uz tiskane radove, koji su dani u posebnom bibliografskom pregledu, spomenut ću i tri izlaganja u rukopisu, koji se čuvaju u Etnografskom odjelu Muzeja Slavonije:

Etnografska zbirka i način inventiranja, izlaganje na Konferenciji slavonske podružnice muzejskih radnika u Osijeku, Muzejski arhiv, Građa za muzeologiju, 27, Izdano u rukopisu, Osijek, 1952.

Nekoliko primjera etnoloških istraživanja, izlaganje održano na proslavi 80. obljetnice Muzeja Slavonije, Osijek, 17. 12. 1957.

Problemi Etnografskog odjela u okviru kompleksnog muzeja, koreferat uz glavno izlaganje Ivanke Bakrač pod naslovom *Etnografski muzeološki problemi na području NR Hrvatske* na Savjetovanju o pitanju stručne suradnje etnografskih muzeja i odjela na području NR Hrvatske, Zagreb, 25. travnja 1963.

Izvori i rukopisna građa bitan su segment za buduća istraživanja. Naglasila sam već važnost Izvještaja s puta, gdje su izneseni mnogi podaci i zapažanja s terena kao što je i korespondencija s pojedinim suradnicima izvor mnogih informacija.

Kao zaključak ovim bibliografskim podacima citirat ću napomenu koja se nalazi na kraju bibliografskog popisa koji je izradila sama Z. Lechner:

"Kao osječki muzealac /1951. - 1965./ ostvarila sam Etnografski odjel Muzeja Slavonije Osijek i surađivala sa svim tadašnjim muzejima na području sjeveroistočne Hrvatske, jer je MSO imao regionalni značaj. Kako sam u prvo vrijeme bila jedini etnolog, pomogla sam - na neki način - u struci svakom od tih 9 muzeja i 2 muzejske zbirke: Slav. Požega, Slav. Brod, Vinkovci, Vukovar, Đakovo, Ilok, Virovitica, Županja, Šarengrad, Valpovo. Suradnju sam nastavila i iz Zagreba, kao aktivna djelatnica /viši kustos pa muzejski savjetnik u Etnografskom muzeju/, ali i umirovljenica od 1977. g. samo s nekima od nabrojanih muzeja."

Dodat ću još, da se nije radilo samo o suradnji iz Zagreba nego i o sustavnom radu i brizi za čuvanje, proučavanje i promidžbu etnografske baštine ovog istočnog dijela Hrvatske, o čemu rječito svjedoče navedena priznanja. Izdvojiti ću promoviranje vrijednosti, ljepote i izvornosti tradicijskog slavonskog ruha na "Đakovačkim vezovima" od 1967., te na priredbi "Mladost i ljepota Slavonije" u Starim Mikanovcima od 1968. godine.

U proteklim godinama dobila je brojna priznanja (ukupno 18) u obliku zahvalnica ili prigodnih medalja za suradnju s muzejima i organizatorima smotri folkloru te za rad u stručnim društvima muzealaca i etnologa, i to ponovno za rad u Slavoniji ili za Slavoniju. Većinu priznanja dobila je već nakon odlaska iz Osijeka u Zagreb, pa stoga

ovdje navodim samo ona izravno vezana uz Muzej Slavonije:

1967. - plaketa (bronca) Muzeja Slavonije s likovima Nubera, Celestina i Sedlakovića, prigodom 90. obljetnice Muzeja Slavonije i Baranje (1877. - 1967.)

1976. - diploma Muzejskog društva Slavonije i Baranje kao počasnom članu za dugogodišnji rad na unapređenju muzejske djelatnosti, 5. XI. 1976.

1977. - medalja (pozlaćena) Muzeja Slavonije Osijek, prigodom 100. obljetnice (1877. - 1977.)

1997. - medalja (bronca) i povelja Muzeja Slavonije Osijek, prigodom 120. obljetnice (1877. - 1997.)

Bez obzira na sav doprinos Zdenke Lechner etnologiji, Muzeju Slavonije, gradu, regiji i čitavoj sjeveroistočnoj Hrvatskoj, njezino stambeno pitanje u Osijeku nikada nije riješeno, te je muzejska djelatnica bila prisiljena stanovati u prostoru Etnografskog odjela, odnosno studijskog depoa. Nije teško zaključiti da pogoršano zdravstveno stanje (kronični bronhitis, alergija) i bolovanja tijekom 1960. g., ali i ranije, nisu slučajna kad imamo u vidu intenzivnu uporabu insekticida za zaštitu osjetljive etnografske građe. Nakon povratka s jednog od bolovanja, u dopisu suradnici Marti Dretvić u Gradište 23. svibnja 1961. godine, čitam: "Nisam sasvim ozdravila, ali ipak sam sposobna za rad, a to je najvažnije. Još stanujem u Muzeju, znate da je teško doći do stana. Ali čuvam se jako, i zračim neprekidno". No situacija se i dalje pogoršavala i u dopisu istoj suradnici od 4. svibnja 1963. g. čitam: "Zar ne, da sam Vam se već potužila da sam ponovno imala onakav alergični napad, koji izaziva rad u muzeju - odnosno sredstva kojima čuvam narodne nošnje i ostalo od insekata. Liječnik mi kaže da moram otići iz Osijeka, jer uz ovo gornje ne odgovara mi ni klima. Kada to znadete, onda možete zamisliti kakovih sve imadem briga, osjećaja i problema. Ne mogu zamisliti da moram ostaviti ovu zbirku, koju smatram svojim djetetom - a ipak ću to morati učiniti". Suradnica 6. svibnja odgovara: "Prvo žalim što ste bolesni, drugo žalim što ćete morati otići iz Osijeka. S Vama skupa žalim Vaš rad koji ste pridonijeli Muzeju Slavonije da ga morate ostaviti. Radi Vaše bolesti ja sam se nadala da će liječnici Vas ditniti iz Osijeka. Draga moja Zdenka budite hrabri, radi zdravlja čovjek mora sve ostaviti, puna sam tuže i žalosti nemam riječi da pišem."

Zdravstveni problemi i, u biti, nedostatak razumijevanja za potrebe Muzeja i njegovih djelatnika doveo je na kraju do toga da je Muzej 1965. godine ostao bez više kustosice Zdenke Lechner, koja prelazi u Etnografski muzej u Zagrebu. Na žalost, ona nije jedino što je Etnografski odjel izgubio jer mada nije imao stalni postav ni dok je njegova osnivačica bila nazočna, 1981. g. gubi i prostor za depo. Odjel je vraćen u matičnu zgradu, za koju je već naveden podatak iz 1952. g. - da nema mjesta ni za njegov interni rad. Sada je privremeno smješten u prostoru nedostupnom za stranke, dakle nakon toliko godina nije dosegao ni prijašnji stupanj studijskog depoa.

Zdenka Lechner je bila i ostala, kako ona to voli reći, "dvodomna biljka". Možda zato odlazi iz Osijeka u Zagreb, a ujedno nikada ne zaboravlja Slavoniju i stalno joj se

svojim radom vraća. Posvetila je život etnologiji vezanoj uz Slavoniju, Baranju i Srijem. Osobito je topao odnos prema Etnografskom odjelu Muzeja Slavonije, koji je osnovala i organizirala i prema građi koju je prikupila jer to su, kako uvijek sama naglašava, njezina djeca. Stoga joj nimalo nije lako pala uloga člana komisije, kojoj je zadatak bio 1992. godine utvrditi stanje u Etnografskom odjelu.

Kako je 1997. godine, kada je održan skup Hrvatskog etnološkog društva u Zagrebu i Osijeku, ujedno i 45. obljetnica osnutka Etnografskog odjela, priređena je u Muzeju Slavonije prigodna izložba u znak zahvalnosti i u čast plodnog djelovanja Zdenke Lechner u Osijeku. Fotografije, rukopisi, dokumenti, dopisi, novinski izresci, predmeti i publikacije prikazali su segmente djelatnosti: dokumentacija, fotodokumentacija, obrada građe, korespondencija, rad na terenu, rad sa suradnicima, događanja (etnolozi u Osijeku), prinove, izložbe, publiciranje, rad na Etnološkom atlasu.

Dok Muzej Slavonije u Osijeku 1997. godine obilježava 120-tu obljetnicu, njegov Etnografski odjel bilježi 45 godina svog postojanja. Uposlenjem Zdenke Lechner započinje 1952. g. njezin pionirski rad u ulozi prvog etnologa u Muzeju i na cijelom prostoru Slavonije, Baranje i Srijema. Sustavni planski rad i prikupljanje građe s ciljem da ostvari horizontalni presjek, "pregled svih značajnijih elemenata tradicionalne kulture na cijelom području sjeveroistočne Hrvatske", nastavlja 60-tih godina proučavanjem tipološke raznolikosti po vertikali, pri čemu započinje sustavnu obradu Baranje.

Na osnovu izvješćivanja Z. Lechner o Etnografskom odjelu u brojevima Osječkog zbornika od 4 do 8 i 17, tromjesečnih izvještaja o radu, izvještaja sa službenog puta, korespondencije, fotodokumentacije, kao i publiciranih radova i bibliografije Z. Lechner doznajemo o rezultatima, ali i o trnovitom putu koji je do njih doveo. Uz to, izvještaji s puta, a često i korespondencija vrve zapažanjima, podacima o obavljenim poslovima na terenu i o pribavljenim predmetima. Obimna navedena dokumentacija pruža uvid u širinu i složenost poslovanja, u probleme i teškoće, te u veliki entuzijazam, ljubav i samoprijegor.

LITERATURA

U radu su korišteni objavljeni radovi Zdenke Lechner (vidi bibliografiju).

IZVORI

LECHNER, Zdenka: Nekoliko primjera etnoloških istraživanja, referat održan na proslavi 80. obljetnice Muzeja Slavonije, rukopis, Osijek, 17. 12. 1957.

LECHNER, Zdenka: Problemi Etnografskog odjela u okviru kompleksnog muzeja, koreferat uz glavni referat Ivanke Bakrač pod naslovom "Etnografski muzeološki problemi na području NR Hrvatske" na Savjetovanju po pitanju stručne suradnje etnografskih muzeja i odjela na području NR Hrvatske, rukopis, Zagreb, 25. travnja 1963.

LECHNER, Zdenka: Bibliografija, rukopis, Zagreb

Tromjesečna izvješća o radu arhiv Muzeja Slavonije, Osijek, godine: 1952, 1954 - 1956, 1958 - 1960, 1962, 1964.

Izvješća sa službenog puta, arhiv Muzeja Slavonije, Osijek, godine: 1952, 1954 - 1956, 1958 - 1960, 1962, 1964.

Korespondencija Etnografskog odjela, arhiv Etnografskog odjela Muzeja Slavonije, Osijek, godine: 1953 - 1964.

Fotodokumentacija, Muzej Slavonije, Osijek

THE WORK OF ZDENKA LECHNER IN THE MUSEUM OF SLAVONIA IN OSIJEK 1951.-1965.

Summary

Zdenka Lechner, as the first ethnologist employed in the Museum of Slavonia, as well as in the wider area of Slavonia, Baranya and Srijem has done some pioneering work. The author reviews Lechner's work based on regular reports given on the Ethnographic Department in *Osječki zbornik*, where the majority of data is already contained, and based on Lechner's published works and bibliography as well as on ample documentary material: reports on work written every three months, reports on official trips undertaken, correspondence, fotodocumentation. Beside stressing the working results of Zdenka Lechner, the author brings to light the broadness and complexity of running the Museum, problems and difficulties she encountered together with her great enthusiasm, self-denial and love for what she was doing.

Translated by Valentina Gulin-Zrnić